

zések által további családok számára nyújt megélhetést. Azt az elvet vallva, hogy a hátrányos helyzetű magyar közösség megmaradásának egyik legfontosabb záloga a biztonságot jelentő gazdasági fellendülés. A Deáky Panzió az anyagi hasznon kívül számottevő szellemi kisugárzásával erősíti a gyimesbükki csángók és a nála megforduló – elsősorban magyarországi – vendégek nemzeti identitását. Mindkét félnek nagy szüksége van ezekre az energiákra.⁷ Rajta kívül még jó néhány panzió, kisebb szálloda, vendéglátóhely csalogatja az erre járó idegenforgalmat, de hát ez az írás elsősorban nem reklámcélokat szolgál. Ám a számos jó példa közül megemlíthetjük még a gyimesfelsőlaki SKI Panziót is, amely télen a síelők paradicsoma, nyáron pedig már bobbályán is csúszkálhatnak az idelátogatók.

A gyimesi táj, településeinek népe, viselete, szokásvilága talán már nem olyan elbűvölő, magával ragadó, mint amikor jó fél évszázada megismertem és beleszerettem. Közösségi értékei megkoptak – akárcsak az erdőkkel borított hegyoldalai –, ünnepi forgatagai szürkébbek lettek. De számos kiváló embert, egyéniséget ismerhettem meg úgy a gazdálkodók, a kézművesek, mint a szellemi értékeket hordozók és őrzők körében. Bizonyoság rá a Lakitelek Népfőiskola szervezte, *magyar értékeket feltáró Gyimes Kollégium* eredményes munkája nyomán napvilágot látott vaskos kötet⁸ értékes anyaga.

Halász Péter

Bontsunk gyűlést, verjünk gazdát!

„Tankó Berta életének egyik legfontosabb alapélménye, hogy beleszületett ebbe a szóbeliségen nyugvó, hagyományos világba, felnövekedett benne, de annak létét, folytonosságát már veszélyeztetve látta. Nagyapó és Nagyanyó ennek a világnak megfellebbezhetetlenül erős erkölcsi tekintéllyel bíró képviselői. Gyermekéveiben még ennek a mérhetetlenül időtávlatokat megnyitó kulturális valóság romlatlan világában élt. Felnővén és megérezvén a szóbeli hagyományozódás ellehetetlenülését, fölismerve hogy Nagyapó beszédei a tágabb közösség számára is értéket hordoznak, tollat ragadott, s teleírta azt a zöld műanyag borítású jegyzetfüzetet, mert »Jávárdiba' mennyi vályú, abba tinta csurogna, a réten mennyi vadvirág penna volna, az a penna írna, ez a füzet úgy ha megíródna...«” (Harangozó Imre)¹

Na, menjünk, mert annyit ültünk, hogy minket ide többet nem várnak. Dehogyan is, jöjjetek még holnap este is – mondotta János bácsi. Holnap este nem jövünk, mert szombat este és akkor nem fonunk. Hát éppen azért jöjjetek, hogy akkor többet lehet táncolni. Jöjjetek, hogy az aprókat is tanuljátok meg. A fiúk így vicceltek: Hát én sírülni tudok, mert ha megindulhatok, úgy megyek, mint a malomkerék. Csak mehessek én, megyek is,

7 Deáky András: Szemben az árral. Élet a Gyimesekben. Státus Kiadó, Csíkszereda, 2012. 140.

8 Dr. Antal György–Antal Tibor–Halász Péter (szerk.): Gyimes Kollégium. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2017.

1 Harangozó Imre: Vajon miért beszélt nekünk annyi mindent Berta néni? Gondolatok, tünődések Tankó Mónus Berta könyvének elolvasása után. In Vajon miért beszélt nekem annyi sok mindent nagyapó? Tankó Mónus Berta csángó pásztor emlékezései. Szerk.: Bakay Péter–Harangozó Imre. Ipolyi Arnold Népfőiskola, Újkígyós, 2007. 162.

ha van kivel, de nem tudom, mikor kell megtérülni. A másik mondta: Na én meg tudok térülni, csak azt nem tudom, hogy kell fartalni² – szólt a harmadik. Na, nálam is a nagy baj az, hogy nem tudok curikolni. Ezekon nagyokat neveltünk. Na, menjünk. Eddig megvan éjfélé, hol az óra? János bácsi nagyokat nevetett és kivette a fazék alól. Hát éjfél után egy óra. Hát azt miért dugta el? Mert ha nem, már régen elmentetek volna. Mikor mentünk el, megint, megint hívott: Na, aztán, holnap este jöjjetek ide. Ott mindig megvolt a nagy dínomdánom.

Mikor a gyermekek megkapják a nyári vakációt, vissza-visszajönnek, de ősszel már nem volt, aki a juhokat őrizze. Ferenc Imrecske azt mondta: Én fogadok őszi sereget, és ki tudta, odafogadtatta el a juhait. Nagybátyámnak sok juha gyűlt. Szent Mihály napján, szeptember 29-én fogadták föl a sereget, és ha az idő engedte, még Mártonon túl is őrizték. Bátyám csinált egy nagy kerítést és a juhok ott háltak. Mikor jól megrágyázták, akkor a kerítést fordították tovább. Azt mondták kosárfordításnak. A mi juhaink is ott voltak. Nagybátyám ügyelt a juhokra, én a tehénekre. Jó időben jó volt pásztorkodni, de mikor Csalhó felől elkezdett fújni a hideg szél, hideg eső, akkor elege volt szegény juhásznak. [...] Bátyám ásta a pityókát³ és én elmentem a juhokkal. A juhok, merre akartak, arra mentek, én csak mentem utánuk. A juhok lementek Hutupába. Ott megtérültek és kimentek a hegyre. Ott, mikor megunták, vissza Hutupába, én mentem utánuk. Megláttam, hogy egy szép piros bogyós vadrózsafa tövében egy szép juh áll – a sereg még nem ért volt oda. Nézem, mi az? Isten báránykája – gondoltam magamban. Odamentem, hát éppen a miénk! A gyapjától úgy fölakadt volt a fának a tüskéire, hogy alig tudtam kiszabadítani. Mikor előbbször odamentek a juhok, még akkor fölakadt, s én nem vettem észre.

Nagybátyámnak a középső fia, György, mikor kijárta a hat osztályt, visszajött pásztorkodni. Egy ideig ő volt ősszel a juhász. Apja is itt volt, de neki egyéb dolga volt: hordta a szénát, télire a tüzelőt, ő nem pásztorkodott. Akkor Gyuri a juhkosárt⁴ elvitte a kalibától messzire, a nagy kertjük valamelyik sarkába. Verebest⁵ csinált a kosár mellé és szénát tett a verebesbe, azon aludt, mikor aludt, mert a sereg nagy felelősséget követelt. A verebes formája: háztető formában összeillesztenek két ajtófélét, a hátsó felét is behámbálják,⁶ hogy az eső és a szél ne fújjon be. Abba szénát tett, s azon hevert éjjel. A verebes elé tüzet tett, hogy a vadak féljenek odamenni és még a pásztor is hadd fűtőzzön. Ott furulyált este, amíg bele nem aludt. Szépen furulyált, így:

*Tankó Mónus Berta (jobbról)
testvérével, Borbálával*

2 Oldalazni.

3 Burgonyát.

4 Juhkarámot.

5 Verebes: ideiglenes szálláshely az éjszaka őrködő pásztor védelmére.

6 Berekesztik.

*„Három piros alma érik egy sorba’,
Három szeretőm van nékem egyforma.
Negyediket nem számítom, mert szőke,
Az zárta le bús szívemet örökre.”*

Egyszer nagybátyám hazament, Gyuri maradt egyedül. Én voltam itt, a mi kalibánknál. Este volt már, sötét. Gyuri a verebes előtt tüzet tett, világított a sötétben. Egyszer elkezdtek a kutyák ugatni. Én kiabálok ilyent-olyant. Hát olyan énekszó közeledik, többen énekelnek:

*„Szántok, vetek, boronálok a gyimesi határba’,
Egész éjjel nem aludtam, gondoltam a babámra.
Mindhiába gondolkodom, úgysem lehetek párja,
Van még kislány a faluban, kinek leszek babája.”*

Hát egy nagy fekete ló érkezik, két fekete ugrik le róla. A sötétben minden feketének látszott. Molnár Géza (Puliszka) és Ferenc Gyuri. Mikor megismertem őket, mondom:

- Jókedvetek van, legények.
- Nincs, kicsi⁷ Berta, nincs nékem jó kedvem, mert megcsalt a szeretőm, s most akarok mást keresni. De tudod-e, mért jöttünk hozzád?
- Igen, ha megmondjátok.
- Megmondjuk. Légy olyan jó, kicsi Berta, engedd el Gyurit, hogy menjünk átal Nagysárokpatakára, guzsalyasba.
- Na hát, csak éppen erről ne beszéljete! Hát én ezzel a sok juhval nem maradhatok el. Isten őrizzen, valami vad jöjjön ide, szökjék be közénk, szórja el őket. S én itt kiabálhatok egyedül, sehol sincs senki. Arról ne is beszéljete!
- A Jóisten megfizeti, s még én is megfizetem, csak éppen engedd el! Nekem most este kiáltott ki Bodor Annacska, hogy hívja Gyurit is, menjünk bé náluk, mert az apja hazament és ma este nagy gyűlés lesz nála. Gyurinak nincs itt az apja, engedd el, na! Mikor Imre bám itt van, akkor Gyuri sem tud legénykedni, engedd el, na! Csak azért is, hogy aztán ne hányják azt a leányok, hogy ezek a loki legények olyan böcsök,⁸ hogy nem akarnak hozzánk járni. Engedd, na! Kicsi Berta, ha félsz, ne, itt van a nagy kutyánk, s bevessük a kosárba, s ne félj csak te semmitől. Engedd el, na! Meglátod, sokat nem ülünk. Lóháton öt perc alatt ott leszünk, s egyhamar vissza is jövünk. Csak éppen hogy járjunk ott. Engedd el, na!
- Én azt vártam volna, hogy szóljon Gyuri is, lám, akar-e menni, vagy nem.
- Gyere na, Gyuri, menjünk! Eddig már meg is haragudott Annacska, hogy nem megyünk. Gyere na, menjünk. Engedd el, na! Légy szíves, na!
- Na, menjete! Nem bánom, csak éjfélkor jöjj elé, mert ha nem, többet nem engedlek el sehova.
- Na gyere, Gyurika, a kutyát vessük be a kosárba a juhok közé, s menjünk.
- Elmentek, a kutyát elrendezték, a tüzet megrakták. Én félegettem, mert sok juh volt. Még más őszön is maradtam a juhok mellett, csak akkor nem volt ilyen sok juh. Ekkor valami száznegyven körül volt, és azokról a pásztor kellett feleljen. Na, jöttek a legények, fölpattantak a lóra mindketten. Gyuri visszaszólt:
- Aztán ha nem jövök, a tűzre rakjál. Tüzelj, hogy legyen jó nagy világosság!

7 Itt: kedves.

8 Beképzelték.

S már dobogott is a föld alattuk. Én szép csöndesen felöltöztem s zekét vettem. Elmenék ki, s a verebes alá bébújtam, de aludni egy cseppet sem aludtam. A tüzet időnként meg-megraktam. Olyankor a juhok mind odafigyeltek, de milyen szép volt a szemük fénye abban a sötétben. Millió szín csillogott az éjben, azt a sokféle ragyogó színt a tűz világosságától kapta a juhok szeme. Egy ideig azokban gyönyörködtem, aztán énekelni kezdtem. Mennyi éneket tudtam, mind elénekeltem – s nem jött Gyuri. Egyszer hát még sötétebb lett az éjszaka, s nem jött Gyuri. Meg kellett nyugtassam magamat azzal, hogy nem is tud ebben a koromsötétben előjönni. Hiába tüzeltem, a hideget mégis éreztem. Még akkor sajnáltam meg szegény juhászokat, sem éjjel, sem nappal nincsen nyugalma. Hej, de hosszú volt az az éjszaka!

Gyuri virradatra jött elő. Napközben Géza is előjött a mezőre, ott aztán elbeszélték, milyen gyűlés volt:

– Hát, mikor legjavában táncoltunk, nyílik az ajtó, s hát Bodor Gyurkáné béjött, Annacsának az anyja. Aztán így szépen lecsendesedtünk – mondta Géza. Aztán megmondta, hogy azért jött, hogy Annacskát engedje haza holnapra az ajándékszedő táncba. De ha fel nem jött volna Annának az anyja, hát ejsze⁹ reggelig is táncoltunk volna. Hej, de sötét volt, mikor elbomlott a gyűlés, azért kellett Gézánál háljak, mert olyan sötét volt, elé sem találtam volna.

Tankó Mónus Berta

A „guzsalyaskodás” Gyimesben

Gyermekkoromban a szomszéd leánya, Anna, gyakran énekelt egy szívszaggató, keserves éneket. Akkor még nem tudhattam, miért éneklí munka közben, hegyoldalon, pásztorkodáskor ezt a szomorú dalt:

*„Ez a kislány akkor kezd búsulni
Mikor a szoknyája kezd kurtulni
Akkor jut a szerelem az eszébe
Mikor sír a kicsike az ölébe
Lányok, lányok rólam tanuljatok
A legénynek csókot ne adjatok
Mer az a csók nem esik hejába
Hull a könnyed a böcső oldalára”*

Igen, itt van a baj, mikor „hull a könnyed a böcső oldalára”. Annának gyermeke született, a legényapa pedig továbbállt:

*„Lányok, lányok rólam tanujatok
Fiatal szeretőt ne tartsatok
A fiatalt elviszik katonának
S ha hazajő, mást keres magának!”*

9 Bizony.